

SANTIMAMIÑE

jose antonio arana

Orain, aurtengo ilbeltzean, berrogetamar urte igaro dire Bengoetxea Jaunak Santimamiñeko leiza euskal jakintzara argitu zuanetik. Lurralde hori, Basondo deritzaguna, Gernika aldean dago, eta ugarria da oso halako leizetan: aintziñetik datorkio ugaritasun hori ta izentasuna ere egunotaraiño eldu zaigu: baserri bat, Lezika derizkiotena (1), hau da «aldatzeko koba», bertan dago, izan ere.

(1) Ainbat toponimo dira, Bizkai aldean, «-ika» atzikia daukatenak. Atzizki hau batzuek eusko hitza dala diote: aldatz, gaiñe, garai, eta abar. Beste batzuek hitziko hau keltarra, edo «preindoeuropeo» edo latindarra da. Iberozelezko ere hitz honek «leku» esan gura du. Ikus nere idazlana *Guernica y los topónimos vizcaínos en -ika*.

Baiña inguru honetako leiza guztiak izan dire urteetan gauza bakoak, abereak aterpetu edo etxeratutzeko baiño ez baizuten balio. Bengoetxea jaunak argitu zituan arteño etzekian iñork hango barruko berririk. Orduntxe asi ziren izendunak izaten: Nabarniz'tik Gabika'ra, handik Kortezubi'ra eta, erreka igarota, Foru'ko alderaiño xainbat leiza daude. Aipaturiko leku hok eta beste batzuek, aitatu gabekoak, gure Edesti-Aurrean nabarmenak ziren (2). Baiña danetatik izenduena Santimamiñe dugu. Zergatik? Euskal kultura bideetan gabiltzanok derrior eman behar diogu galdera honi erantzuna.

Migel Unamuno'k, bere «Tesis Doctoral» (3) delakoa idatzi zuanean, orain larogetamar urte, etzuan tema obarik billatu hortarako euskaldunen abendatsa baiño: beha-

rrezko bidea zen orduan, Edesti-Aurreko berriak argitutzeko, hizkuntzaren laguntasuna, etzeukan beste biderik-eta. Ezbekian orduan Unamuno'k Lumentxa, Santimamiñe ta Atxeta'ko berririk, ezta Urtiaga ta Isturitze'ko billaketaen ondorerik ere. Bide bakar hortatik aterakizun honetara iritxi zan: «Euskaldunak ez dakigu ezer gure Edesti-Aurrearen gaiñean» (4). Egia zan orduan, eta gaur ere asko gehiagorik ez dakigu; baiña, zorionez, 1916'an, Bengoetxea'ren argimenekin, beste bide berri bat iriki zen.

Baiña orain arteko jakintzak ikusita, ez dakigu askorik gure lehenengo gurasoen bizitzaz. Beste euskal kulturako arlo askotan ere holako galdera bat egin behar genuke: oraiñarteko jakinezaren errua nori bota? Bakoitzak jakingo du

(2) *Ikus Monografía de las cavernas de Vizcaya* Antonio FERRER'ek argitaldunikoa. 150 aipatzen ditu Bizkaian, eta heuren artekoak berrogei, gutxienez, Gernika ta Lekeitio artean daude; ara batzuek: Lumentxa, Errotabarri, Armiña, Ondaro, Saspilexeta, Boluna, Goikolea, Atxondo, Aurtenetxe, Akorda, Atxeta, Giñerradi, Sagastigorri eta abar. Nabarniz'ko Keltar «kastroa» ere ezaguna da. Atxeta'n (Foru) 1959'tik 1960'ra Aita Barandiaran ibilli zan, eta ainbat ezur, harri, txirle ta gizon-ezurrak ere atera zituan. Gernika'ko erreka ere, Gorozika'n jaio ta Bermio'ra doa hiltzera: hemen diote Tubal jarri zala Armenia'tik Euskalerrira etorri zanean. Baiña hauk Mitoloji baratzeko lorak dira.

(3) *Crítica del problema sobre el origen y prehistoria de la Raza Vasca*. Op. Omnia. Aguilar. Tomo VI. Hemendik aurrera *Tesis*.

(4) *Tesis* 139/140 horrialdeak.

zer erantzun eman. Nere ustez, egia garbia hau da, alegia, lotsagarria dela gure gazteak Altamira'ko berriak buruz jakitea, eta, ostera, Santimamiñe'ren izena ezaguna ere ez izatea. Gazte-gaztetatik dakizkigu

Altamira'ko aitz-margoen kontuak: ba, kontuxu, Santimamiñe'ren inguruan bizi geranok, ez dakigu leiza honetan holakorik ba dagoanik ere. Lotsagarria, baiña egia.

I. Orain 15 milla urte

Bengoetxe Jaunaren argimenak etnologo ta antropologoak laister zirikatu zituan. Lopez Mendizabal eta Abate De Breuil agertu ziren, lehen baiño lehen, leiza berri hau ikustera, 1915-ko iraillan. Arkeologo ospetsu honek, urte batzuk ariñago, Altamira'ko berriak argitaldu zituan, ta baita ere gure inguruko beste leiza batzuen berriak. Gure Edesti-Aurraren ezagutzaille deritzagu horregatixe (5), eta bere esanak benetan dire baliozkoak: Aziliense aldian bizi izan zirela gizonak Santimamiñe'n, esan zuen orduan De Breuil'ek, ots, orain amar milla urte.

Hau entzunda, Aranzadi, Eguren da Barandiaran, bat-eginda, leiza honen barruak argitu ta berriak billatzen asi ziren. Bi urte barru, 1920-an, amaitu zituztan heuren lanak (6): handik ateraniko ezur eta harriak etziran noski Isturitz'ko ezurrak baiño aintziñagokoak; baiña dana dala, baliozkoak bai gure Edesti-Aurreari argi apur bat egiteko. Handik urte batzuetara, Aita Barandiaran'ek topatu zuen Itziar'ko koba baten, Urtiaga, alegia, Euskalerriko buru-ezur edo kraneorik zaharrena. Buru-ezur hau eta Isturitz'ko matrail-ezurra dire lehenagokoenak euskotar gizonen artean. Magdalenense aldikoak baidire. Santimamiñe'ko ezurrak, ordea, geroagokoak dire, Neolitikokoak. Baiña berton billatuniko beste harri ta txirlak orain 15 milla urte bizi zela gizona leiza honetan adierazten digute.

(5) Ikus *Les cavernes de la region cantabrique* (1912). Gillerme DE BREUIL Abadeak opa zuan here bizi luzea (1877-1961) Edesti-Aurrera.

(6) Lan honen ondoreak idatzi zituan Bizkai'ko Diputazioari *Memoria* batzuetan 1925'tik 1931'ra. Ikus *Los hombres prehistóricos de Vizcaya* (1962) BARANDIARAN'ek idatzita, Junta de Cultura de Vizcaya argitalduta.

«Ibi historia silet, lapides ossaque loquuntur», dio Isturitz'ko rrik, hainbat aitz-margo ere baidire han: zaldi, artz. idikonkor keta» Santimamiñe'ko hizketan ez daude harri ta ezurrak baka- rrik, hainbat aitz-margo ere baidre han: zaldi, artz. idikonkor edo bisonte, auntz, eta abar (7). Danak dioskute ez dela euskera gure Edesti-Arreko testigu bakarra.

II. Unamuno'ren jakin-bidea

Philippe Veyrin (8), etnologo prantzesak dioskun bezala, eusko ikaslanak hiru aldetik igaro dire: teolojiko, metafisiko ta positivistak maillak igaro dituzte. Lehenengo biak Filolojiak bete- zten ditu. Irugarrena XIX-gn. mendean ageri zen, baiña etzuen indarrak artu gaurko egunetararte.

Lehenengo aldiko idazleak, ots teolojiko maillakoak, eus- kaldunak ziren guztitsuak. Heuren tesia hau zen: euskera Jain- koaren hizkuntza ez izanik ere, ziur-ziur lehenengo gizonen min- tzoera da. Tesi hau, egi handiena lez zerabilen Diharce de Bi- dassouet'ek (9). Jainkoaren ahoan jarri zuen euskera, ezpairik gabe, Abate honek. Berak baiño ariñago, beste batzuek ere ha- lako esakerak ba zerabilzkiten (10), heuren artean Manuel La- rramendi'k. Bere «Diccionario trilingüe» argitaldu zuanean, 1745-ean, halakoak esaten zituan: «Euskera Jainkoak Babiloniko torre-egilleari emaniko hizkuntza, beste hirurogetamabiren ar- tean, zan». Halako nabarmenkeriak —esan beharra da— gure egunetan ere lotsarik gabe jarri dituzte batzuek: halan bai erre- za, benetan, euskeraren eta euskotarren hasiera topatzea! Beste Abade batek diosku, prantzera: «Le basque est une langue ori- ginale: la divinité de la Genèse le demontre comme viceversa:

(7) Ikus: BARANDIARAN, op. cit. Sorbona'ko Maixua, Leroi Gourhan, etorri zan, denbora asko ez dala, Santimamiñe'ko aitz-margoak berriro ikusten.

(8) *L'art basque ancien*. Baiona, 1927.

(9) *Histoire des Cantabres*. Pau, 1825.

(10) Juan Ramón de ITURRIZA: *Historia de Vizcaya* Cap. XI ta urrengo ho- rrialdeetan. R. MENENDEZ PIDAL: *Introducción al estudio de la Lingüística Vasca*, 1921, 12/13 horrialdeetan. Migel UNAMUNO: *Tesis*. Andrés de POZA: *Antigua len- gua y poblaciones de España*. Bilbao, 1587. Ta abar.

L'originalité du Basque prouve la divinité de la Genèse...» (11). Teolojiko aldi honetan esan ditu Etnolojiak ere zorakeri batzuk. Mito ta ipuin asko sortu dire gure hasiera inguruan.

Alemandar batek, Gillermo Humboldt'ek (12) asi zituan Metafisika maillako ikaslanak. Berak asiniko billaketak, Filoloji arloan, argi asko eman digute jakin-bide honetan. Iberoak, ligurrak, pelasgoak, ejiptioak, bereberak, keltak, etabar, euskotarren senideak direla azaldu badigute. Baiña senidetasun guztien artean lehenengoa ta beharrezkoena dela diote euskaldun eta iberoen artean jaio zana. Teori hau antziña jarri zen gure idazle artean (13), eta gaurko jakitun batzuk ere goratzen dute senidetasun hau: Luchaire Schuchardt, Hübner, Menendez Pidal, Giacomino, Gomez-Moreno, Ernest Lewy, Pio Beltran, Pericot, Bertoldi, Campos Turmo (14), ta abar. Baiña hauen aurka ere batzuek idatzi dute, alegia, euskereak ez duela zer ikusirik iberoekin: Vinson, Van Eys, Philipon, Bosch Gimpera, Schulten, Urkijo, Bouda, Tovar, eta beste zenbait idazle ospetsuak.

Berriro esan behar dugu, teori hau Filoloji baratzean baiño ezin dela bizi, ez Antropoloji arloan. Euskaldunak eusko abendatsa daukate; ez, ordea, iberoak. Unamuno'k zion: «Teori hau ez da enure gabea ze «ibero» deiturak Jeografiari begiratzen dio gehiago Etnolojiari baiño, eta ibero abendatsen inguruan hitzegite ezautzaka mintzatzea da; iñork ere ez du erakutsi, nere us-tez, abendats horren izatea» (15).

(11) Abate Dominique LAHETJUZAN: *Essai sur quelques notes sur la Langue Basque par un Vicaire de Campagne, sauvage d'origine*. Baiona, 1808.

(12) *Prüfung der Untersuchungen über die Urbewohner Hispanies vermittelt der vaskischen Sprache*. Berlin, 1821.

(13) Ikus: 10-gn. oharreko idazlanak.

(14) Euskerea iberoaren seme dala, ziurtasun giziaz, baiezten du egunotan ere Ramiro CAMPOS TURMO'k: *Frente Interior Hispano: El problema más importante de nuestra movilización espiritual*. Idazlan honetan dakar atal bat: «Llevemos la luz del iberismo al hermano separatista». Idazle honen beste lan batzuek: «Antecedentes históricos para el estudio de las murallas de Avila». «Los cimientos de la vieja Patria: Geografía Política de nuestra Península en los siglos V al III a. de J. C.». «Los cimientos de la vieja Patria: la primitiva Iberia». Idazlan guzti hauek, ezagunak ez diralako aitatu ditut. «Ejército»-ko zenbaki batzuetan agertu dira.

(15) *Tesis*, 105.

Filoloji arlora atzera etorrita, Tovar'ekin (16) banatzen gera: ba daude bai hitz batzuek euskerean iberoaren antzerakoak, baiña ele hoiek ez daukate senidetasunik: hitz berdiñiak edo antzerakoak ez dire-ta heuren artetik artu-emanak baiño. Ez dire, ez, senideak euskera eta iberoa (17). Baiña egia esateko, Humboldt'etik Tovar-eraiño ez da oraindiño problema honen bukaerarik sortu. Benetan senideak balira euskerea eta iberoa, galdera berri bat baiño ez genuke jarriko, ze: nortzuk dire iberoak? Ta senidetasuna izanda ere hizkuntz arloan, ez dezakegu senidetasun berdiñik billa abendats arloan. Euskaldunak heuren abendatsa askatua ta bakarra daukate; iberoak, ostera abendats arloan ez dute batasunik.

Jakin-bide edo metodo hau zerabilen Unamuno'k gaztetan. Bere ikas-aldiak amaitu zituanean Madrillen, kezka da zirinka, oi zan lez, berexi zuen tema legor ta nabarmen hau («poco y mal espigado», zion berak lan hori idatzi zuanean). Ogei urtekin, 1884-an, amaitu zuen bere «Tesis Doctoral» hori: «Crítica del problema sobre el origen y prehistoria de la Raza Vasca» izenekoa. Hartarako, egotaldi beharrezkoak zeuzkan Madrilleko Biblioteka Nazionalean, eta bertako, gai honetako, liburu guztiak irakurri zituan. Metafisiko aldiaren sartuna zegoan eta, naitanaiez, derrior, bide bakar bat zeukan: Filologia. Bide onetik joan zen illuntasuna argitzeko arlo honetan. Antropoloji aldeko berri batzuek ere ba zerabilzkin: Biblioteka hartan irakurri zituan Reztius, Broca, Argllies, Virchow ta Landa'ren idazlan batzuek. Ez baizuen bertan zuzentasun handirik arkitu, berehalaxe ahaztuta utzi zituan. Arkeoloji arloan ere berri askorik etzegoan: Mikeldi'ko harria eta Arretxinaga'ko leiza. Halan ba, Filoloji bidetik Edesti-Aurreko iturriari ura dario: «Podemos asegurar que del pueblo vasco no nos queda más que su idioma, el euskera» (18) ta horregatik hizkuntza da bide bakarra Euskalerriko hasieraraiño heltzeko (19).

Ainbat horrialde idatzita gero, bere lanari buru emakeran, lau ondorio atera zituan:

-
- (16) *El euskera y sus parientes*, 38 ta urrengo horriak.
 - (17) *El euskera y sus parientes*, 55.
 - (18) *Tesis*, 91.
 - (19) *Tesis*, 96.

- 1.ª Orainarteko esanak, euskeraren senidetasun gainean, danak zirala ganorabakoak.
- 2.ª Ez dala arrazoi naikorik, ez alde batetik ez bestetik, oraingo euskotarrak iberoen semeak dirala esateko.
- 3.ª Arlo honetako jakiñezaren errua?: bide egokirik-eza ta arazo hau gaizki jartzea.
- 4.ª Euskaldunak ezer ez dakigula gure Edesti-Aurra-en inguruan.

Mamintsuak dira, benetan, lau erabaki hauek. Unamunok lenengo biak idatzi zituanean, bidezkoak ziran: Filolojiak aurre-rapen handiak ordurako eginda bazeuzkan, euskera arloan, aldiz, ez baizuan berri handirik agertu oraindiño. Zori txarra izan zuan, bai, Unamuno-k: billaketa bihotzekoak utzirik euskeraren aurka asi zanean, argira sortu ziran euskeraren aldeko berri handiak-eta.

Hirugarren erabakia ere benetazkoa da, beste biak bezala, baiña Unamuno galduta jartzen du bere esakera horrek: ez da Filolojia izan ere biderik egokiena Antropoloji ta Etnolojiko arlorantz heltzeko, ze jakintza honek, bakoitzak bere jakin-bidea du, ta behar ere. Ez zan ba egokiena Antropolojiaren ordurarteko lanak ahaztea, bere ustez baliogabekoak ziralako: bide honi xeldu behara zeukatzen, bertan ekiñ argitasuna agertu arte. Zaila zan, benetan, biblioteca baten bidez irixtea berak zion argira (19).

III. Santimamiñen sortu zan bide berri bat

Ziur ere ziur egun hori argituko zaio benetako bideari, bihotzeko zintzotasunez, eldu ezkeror: Aranzadi ta Unamuno'tar Telesforo'k artu zuana. Bergaran jaio zan 1860'an euskalzale ta gizon ospetsu hau. Handik hiru urtera Bilbora eraman zuten gurasoak; orduan gutxi-gora-behera jaio zan Bilbon bere lengua

(19 bis) UNAMUNO'k nahi zuan «vislumbrar la aurora del día en que se ponga en claro tal problema, si tal día ha de llegar». *Tesis*, 90 horr.

sua, Migel Unamuno. Gaztezero erdi berdiña egin zuten lengusu biak katedra-billa. Azkenean, Migel Salamanka'ra joan zan; Telesforo Granada'ra lehenik, eta handik Barzelona'ra. Biak batera dauzkagu, ba, katedratiko eginda. Aldi berean zebiltzen euskotar hauek euskal kultura bideetatik: bata, Migel, azkar gogaituta, euskeraren aurka asi zan (20); Telesforo, ostera, euskal kultura bidean zintzo jarri zan. Bata bide zarretik, bestea bide berritik.

Bide berri honetan gizon jakitunak jaio ziran, alegia, Aranzadi'rekin batera hasi ziranak lehenengo arnasak botatzen. Ta heurrekin sortu zan Veyrin'ek aitaturiko hirugarren aldia: positibista. 1845'ean Anders Retzius'ek lehenengo buru-ezurra neurtu zuan; benepen eusko-ezurrak zirala zeritzan. Egia garbia esateko, billaketa hauek Filolojia'ren eskutik sortu ziran, baiña hasieratik bere bidea hartu zuan Antropolojiak. Gerotxoago, Paul Broca gure abendatsen gora-beherekin arduratu zan, eta Zarautz'era lehendabizi ta Donibane'ra gero etorri zan, berton, «in situ», benetazko neurriak hartzeko (1862-1857). Ordutik ona asko izan dira eusko abendats inguruan ibilli diranak: Argellies, Collignon, Intxauspe, Oloriz, Deniker, Velasco, Hoyos Sainz, eta abar. Gaurko egunetan Antropoloji ta Etnolojia jakintza nagusiak bilakatu dira ta bide zuzena jarri dute bukaera onetara galdu gabe irixteko. Schuchardt'ek autortu zuan Filolojia ez zala naikoa euskaldunen hasierako problemak argitzeko: bide barri hau, ostera, bukaera onetara doa zuzen. Metafisika aldia amaituta, hasi da indarra hartzen metodo berri hau gizon jakitun artean eta bitarte honetan Aranzadi'rekin batu dira beste bi euskaldun zintzo ta jakitun: Eguren ta Barandiaran.

Eguren ta Bengoa'tar Enrike, arabarra, katedratiko zan Oviedo'n. Santimamiñe'ra etorri orduko ere idatzi zuan, 1914'an, eusko abendatsaz liburu bat (21).

Bitturi'tik dator heurrekin alkartzera Barandiaran ta Aierbe'tar Joxe Migel; Eguren'ek lez honek ere Jeoloji irakasteak zerabilzkin apaiz izan orduko.

(20) Azkar gogaituta ere ainbat idazlan argitaldu zituan Migel Unamuno'k euskera inguruan, gehienak gaztetan eta hizkuntza honen aurka. Gehienak Manuel GARCIA BALANCO'k bildu ditu esaniko Tomo VI-an. Salvatore MITXELENA'k («Inurritza») argitu du tema hau bere *Unamuno ta Abendats* liburu sakonean.

(21) *Estudio antropológico del Pueblo Vasco*, 1914.

Biak, bai horixe, lagun egokiak Aranzadi'rentzat. Ba gauda ba Santimamiñe'ren sarreran: halako maixuekin biblioteka guziak baiño berri gehiago emango dizkigu leiza honek, ziur.

Ordutik ona ere beste mailla handi bat jarri dugu illunak argitzeko: 1928'an Hirszfeld polakotarrak zeraman Antropoloji arloro laguntari handi bat: Serolojiak, odolaren gorabeherekin, argi asko egin zuan eusko abendatsaren egia azaltzeko. Eguntan, Iruñako Batzarrean, bilbotar osagille ospetsu Goiti'tar Jose Luisek, tema honi buruz hitzaldi bat egin du.

IV. Bide berriaren agerpenak

Jakin-bide berri hau ez zuan Unamuno'k ulertu amesetan ere orain larogetamar urte. Ezta bere ondoreak ere. Bide berri honetan banatu egin dita Filologia, Arkeologia, Antropologia, Paleontologia, Etnologia, Serologia, eta abar, bakoitzak bere indarra, zintzotasunez beterik, artez gure hasierako illuntasunak argitzen, emateko: halan ikusiko dugu egun ederraren egunsentia, euskal kulturaren hasiera ezkutua.

Lehenengo ekarriak izan ditu jakin-bide honek. Aizkora bat pagoan sartzen dan lez, iñoiz burdiña zur bihurtu gabe, halan Euskalerrria ta euskal abendatsa dago beste batzuen artean sartunda. Baiña abendats hau Europa'n bakartuta ere, bere hasiera oraindiño laiño artean ezkutua da. Handik eta hemendik ba da biltza jakitunak ainbat hipotesi egiten, gehienetan batak bestearena ukaturik. Odol neurriaren ondorrekin, Serolojiaren eskutik, ainbat senide billatu dizkiote batzuk euskaldunari; beste batzuentzako (22), erri bakarra da. Laiño artean gabiltza, baiña asko aurreratu dugu.

«Lapides ossaque loquuntur», esan dut lehen. Urtiaga'ko kraneoak eta Isturitze'ko matraill-ezurrak, ziurtasun guztiarekin, Magdalenienese aldian gutxienez jartzen dute gure herria. Neolitiko aldikoak ziran, Santimamiñe'n Lumentxa'n, Atxeta'n, eta

(22) Pierre de JAUREGIBERRI: *Consideraciones acerca de la Raza Vasca* ta beste idazlan batzuek Auñamendiko 24-garren tomoan.

beste leiza batzuetan billatuniko euskotarren ezurrak ere (23). Orain amar milla urteko ezurrak asko topatu dira Euskalerrian, eta heuren neurriak adierazten digute eusko abendatsa orduan ondo moldatuta zegoala. Honela ikusi daiegu Barandiaran'en erabateko lan baten (24). Billaketa hauek eman dizkigute, gairera, aintziñako Euskalerrriaren mugak. Filolojiak ere arlo honetan argitasun handiak eman dizkigu (25) bai euskeraren zabaldekua bai ta paleolitikoko hiztegia agertuaz (26).

Esan dezakegu ba Santimamiñe'n hasita darigula bide berri bat, ta jakin-bide honekin berritasunak ugari izango ditugula. Ta, zorionez, Unamuno'k baiño zerbait gehiago aurkitu dugula bide honetan: harek Mikeldiko jarri bakarra; guk, ordurik ona, beste herri asko. Ta ekin ezkeru, azken onera helduko gera. Bai, ziur.

(23) Luis de HOYOS SAINZ: *El más antiguo cráneo vasco*. Homenaje a D. Julio URQUIJO E YBARRA, tomo II, 129 ta urrengo horrialdeetan.

(24) Telesforo ARANZADI: *Síntesis métricas de cráneos vascos* ta Joxe Migel BARANDIARAN: *Antropología de la Población Vasca*, idazlanak argitaratu ditu Auñamendik bere 5-garren zenbakian.

(25) Ikus: beste batzuen artean Auñamendik argitaldu dituan bi tomoak (13 ta 14, alegia): *Geografía histórica de la Lengua Vasca*.

(26) B. ESTORNES LASA: *Los Vascos*, 285-286 herr. BOSCH GIMPERA: *Arqueología y Lingüística en el Problema de los Orígenes Vascos*. Homenaje a D. José Miguel de Barandiarán, Bizkaiko Diputazioak argitalduta, 98 ta urrengo horrialdeetan

ZENBAKI ZAHARRAK

Asko dira JAKIN-en bilduma osoa nahi dutela-ta, zenbaki zaharren eske idazten digutenak. Ba... agortuak dire aspalditik. Behar bada, izango dire beste asko gure harpidedunen artean, ale atzeratuak zokoratuta dauzkatenak. Hoierei eskatzen diegu, mesedez, aditzera emateko guri, saldu nahi badizkigute. Oraingo, zenbaki hauek erosiko genizkizueke: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 15 ta 16-garrenak.

Eskerrik asko aurretiaz.